

Ks. ARKADIUSZ DRZYCIMSKI

Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Pelplińskiej w Pelplinie

arek.drzycimski@gmail.com

ORCID: orcid.org/0000-0002-7043-5814

Recenzja książki: Tomasz Adamczyk, *Autentyczność i duchowość. Księża w opinii polskiej młodzieży. Analiza socjologiczna*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2020, ss. 288.

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/SPLP.2021.024>

Charakterystyczną cechą współczesnego społeczeństwa jest ewolucja struktury społecznej odchodzącej od tradycyjnie pojmowanej religijności do nowych form i sposobów realizowania swojej świadomości religijnej. Szeroko rozumiana ponowoczesność na trwałe zagościła w sposobie patrzenia na świat i otaczającą człowieka rzeczywistość społeczną. Ogromną dynamikę zmian widać wśród młodego pokolenia Polaków. Jeszcze kilka lat temu wśród socjologów religii dominował pogląd, że zmiany społeczne w Polsce przebiegają stosunkowo wolno w porównaniu np. do niektórych krajów Europy Zachodniej. Na określenie tego procesu używano terminu „laicyzacja pełzająca”, odznaczająca się spowolnionymi procesami laicyzacji. Obecnie wśród badaczy dominuje pogląd, że procesy te nabrały tak dużej dynamiki, że bez większych trudności można zaobserwować zaawansowaną „laicyzację galopującą”, zwłaszcza wśród młodego pokolenia Polaków¹. Skoro zmiany przebiegają tak szybko, to warto zmierzyć się z pytaniem: jakich obszarów życia młodego pokolenia Polaków one dotyczą?

W szukanie odpowiedzi na tak postawione pytanie wpisuje się wiele badań socjologicznych. Wśród nowych pozycji należy zwrócić uwagę na książkę ks. Tomasza Adamczyka pt. *Autentyczność i duchowość. Księża w opinii polskiej młodzieży. Analiza socjologiczna*, która jest owocem badań socjologicznych przeprowadzonych w dniach 1–12 czerwca 2020 r. (s. 39) za pomocą internetowego kwestionariusza ankiety pt. *Ksiądz w świadomości polskiej młodzieży 2020*.

¹ Zob. J. Mariański, *Praktyki religijne w Polsce w procesie przemian. Studium socjologiczne*, Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu 2014, ss. 392.

W badaniu wzięło udział 1396 respondentów z 15 województw (w tym 746 dziewcząt oraz 650 chłopców, s. 40). Główny problem badawczy prezentowanej pozycji stanowi pytanie o ocenę, autorytet osób duchownych w opinii badanej zbiorowości, czyli uczniów szkół ponadpodstawowych.

Autor pracy, przywołując opinie teologów i socjologów religii (J. Baniak, E. Ciupak, P. Taras, J. Majka, W. Piwowarski, T. Borutka, L. von Deschwenden, T. Parsons), zwraca uwagę, że „w społeczeństwie ponowoczesnym spada coraz bardziej znaczenie autorytetu urzędowego na rzecz charyzmatu osobowego” (s. 33). Nie oznacza to bynajmniej przekreślenia autorytetów jako takich, ale wzrostu znaczenia autorytetu osobistego, kosztem urzędowego. Wynika to z tego, że autorytet ma charakter procesualny, tzn. podlega przemianom społecznym.

W potocznym ujęciu młodzież w połączeniu z religijnością lub duchowością bardzo wielu osobom kojarzy się z terminem „pokolenie JP2”, które w codziennym języku gości od wielu lat na ustach obywateli społeczeństwa polskiego. Tymczasem socjologowie mają olbrzymi kłopot ze zdefiniowaniem tego terminu, dlatego że w sensie socjologicznym trudno ustalić, czym jest owo „pokolenie JP2”. Wynika to z faktu, że jest to grupa ludzi, która co prawda wzrastając była pod wpływem oddziaływania Jana Pawła II (osobowość, nauczanie, duchowość), ale jako określona zbiorowość ludzka nie stanowi monolitu. Grupa ta jest mocno zróżnicowana pod względem socjologicznym. Autor pracy zaznacza, że choć w tak określonej grupie nie mamy do czynienia wprost ze wspólnotą poglądów, wartości i ideałów, to jednak przez pokoleniową wspólnotę doświadczenia (wspólny mianownik tzw. „pokolenia JP2”), jest zasadne w sensie szerokim używanie tego pojęcia.

Badani respondenci są już kolejnym pokoleniem, które znacząco różni się od zbiorowości nazywanej „pokolenie JP2”. Pewną prawidłowością jest krytyka duchownych przez młodzież na poziomie ogólnym i instytucjonalnym. Inaczej ta kwestia wygląda w przypadku osobistego kontaktu z księżmi. Badani podkreślają, że realny wpływ na kształtowanie osobowości, ich sumienia, mają osoby (również duchowne), które dobrze znają. Wyjątek od tej reguły stanowi papież. Wśród respondentów wybrzmiewały przykłady Jana Pawła II czy obecnego papieża Franciszka, których charyzmatyczność w różnych zakresach oddziałuje na młodych ludzi.

Poszukując oczekiwanego modelu księdza, młodzież wskazuje na pewne cechy, które zdaniem respondentów przeszkadzają w jego skomponowaniu. Wśród nich młodzi ludzie wymienili: agresję słowną duchownych, nietolerancję, mowę nienawiści, dyskryminowanie osób LGBT, zaangażowanie w bieżącą politykę, skupienie się na rzeczach nieistotnych z punktu widzenia młodych ludzi itp. Autor pracy w sposób pogłębiony prezentuje i omawia negatywne cechy, które pojawiły się w opiniach młodzieży w analizowanych badaniach.

Ankietowani zwrócili również uwagę na negatywny przekaz nauczania kościelnego przez osoby duchowne, który raczej osłabia niż umacnia kanał komunikacyjny księży z młodymi ludźmi (s. 171). Zdaniem młodych ludzi jest to powiązane

z brakiem zrozumienia młodych ludzi przez duchownych oraz brakiem znajomości kontekstu życiowego współczesnej młodzieży. Należy zwrócić uwagę na fakt, że wyniki badań autora wskazują na bardzo dużą ilość zastrzeżeń młodzieży do głoszonych przez duchownych homilii.

Część respondentów wskazała na potrzebę heroizmu wśród księży, jasnej postawy moralnej, transparentności w zachowaniu, co ich zdaniem jest naturalną konsekwencją świadomego wyboru drogi życiowej dokonanej przez duchownych. Bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na ocenę duchownych i ich wpływ na młode pokolenie jest otwartość księży na młodzież (s. 213). Wśród wielu oczekiwanych cech księdza jedna wydaje się być fundamentalna, tzn. obecność i towarzyszenie w dokonywaniu samodzielnych wyborów. Dla młodych ludzi ważną rolę w posłudze księdza odgrywają także działania ekstensywne, takie jak sport, spotkania integracyjne, organizowanie działań artystycznych i kulturalnych oraz szeroko rozumiana współpraca m.in. z rodzicami.

Badana grupa społeczna nie ma charakteru monolitycznego, jest bardzo zróżnicowana. Zatem stosunek młodych ludzi do osób duchownych również jest heterogeniczny. W prezentowanej grupie badanych są osoby negatywnie nastawione do duchownych, mające z nimi jedynie kontakt urzędowy (grupa indyferentna, s. 239, 282) oraz osoby, które poprzez swoje osobiste kontakty z księżmi mają pozytywny obraz duchownych, co nie znaczy, że nie mają krytycznych uwag. Autor publikacji zwraca również uwagę, że w danych dostarczonych przez badania – wśród duchownych biskupi stanowią kategorię „wielkich nieobecnych” (s. 239). Wynika to z faktu, że bezpośredni kontakt młodzieży z biskupami wciąż jest na znikomym poziomie. Choć młodzież bardzo pozytywnie patrzy na wiele cech ludzkich księży służących prowadzeniu duszpasterstwa, to w ich oczekiwaniach wobec duchownych bardzo silny akcent położony jest na duchowość księży i ich osobistą wiarę.

Prezentowana książka ks. Tomasza Adamczyka to pozycja nie tylko dla socjologów zainteresowanych zagadnieniami z zakresu socjologii religii. Z tą pozycją powinni zapoznać się również duszpasterze, teologowie, katecheci oraz studenci teologii, którym bliskie jest zagadnienie budowania pozytywnej relacji hierarchii kościelnej ze współczesną młodzieżą. Książka ta daje możliwość zapoznania się z wieloma procesami społecznymi, które wpływają na sposób postrzegania świata oraz Kościoła przez młodzież. Lektura prezentowanej książki pozwala na pozbycie się wielu uprzedzeń względem młodzieży, która choć krytyczna, nie zawsze jest negatywnie nastawiona do osób duchownych. Z racji że jest to pozycja naukowa z zakresu socjologii, dla osób zajmujących się głównie teologią jej lektura może być trudna, ze względu na odmienny od teologicznego warsztat metodologiczny charakteryzujący nauki społeczne. Mimo to warto pokonać tę trudność, aby zapoznać się z obrazem księży, jaki posiada współczesna młodzież. Prezentowana pozycja zawiera wnikliwą analizę zgromadzonych badań ankietowych

oraz szereg wniosków szczegółowych, które wskazują, że polska młodzież nie patrzy na księży w jednoznacznie negatywny sposób. Krytyczna ocena duchownych w wielu wypadkach ma charakter konstruktywny. Budowanie pozytywnego wizerunku wymaga od duchownych osobistego zaangażowania i nie wiąże się jedynie z faktem bycia osobą duchowną.